

19.58x25.27	1/3	עמוד 48	הארץ - מוסף הארץ	22/01/2016	51516569-8
אח - 7000					

דור המתנחלים החדש תומר פרסיקו

ייסורי נערי הגבעות הצעירים

התופעה של נוער המורד בהוריו ומחפש אחר אותנטיות אינה חדשה. נערי הגבעות הולכים בדרך שבה צעדו צעירים החל מהמאה ה-18, אז עלתה האותנטיות כאידיאל. את הצורך להיות "נכונים" יותר מהדור הקודם הם מבקשים לממש לא על ידי בחירה בצד הנגדי, אלא באמצעות הקצנה חריפה של העמדות המקובלות על סביבתם והפיכתן לפונדמנטליסטיות ואלימות

החדשה שכללה עבודת אדמה ורעיית צאן, חיבור עמוק לקרקע, הסתפקות במועט וגאוות יחידי... המודל החרדי של התנתקות חסרת פשרות ויצירת אוטונומיה אטומה בתוך ההפקרות הישראלית התאים לנו כמו כפפה ליד. התופעה אינה חדשה ומאפייניה קבועים למדי: המרד בסמכות ההורים והחברה, בקשת האמת, חוסר הנכונות להתפשר. לפני כחודש פירסמה קרני אלדד ראיון עם אלישוח הר שלום ("מעריב", 11.12.2015), תושב גבעות בן 26, שהסביר כי "תמיד ודוין אלו שה קריבו את עצמם על מזבח האמת, מוכנים לשלם את

המבקשת לחיות וליצור באמת. על פי ורתר, עלינו "לדבוק להבא בטבע בלבד. הוא לבדו אינסופי דיו, והוא לבדו בונה את האמן הגדול. אפשר לומר הרבה על היתרון שבכללים, בערך מה שאפשר לומר בש" בחה של החברה האזרחית. אדם המתחנך לאורם לעור לם לא יוציא תחת ידיו דבר סר טעם וגרוע, בדומה לאדם שאישיותו מתעצבת על ידי חוקים ורווחה כלכלית, שלעולם לא יהיה שכן בלתי נסבל, רשע יוצא דופן. מנגד, יגידו מה שיגידו, הכללים כולם הורסים את תחושת הטבע האמיתית, את ביטויו האמיתי!" (הוצאת כרמל, תרגום: יעקב גוטשלק).

עולם הכללים והחוקים, עולם האנשים המיושבים, הוא סביר בהחלט ושומר עלינו מפני רשע יוצא דופן. אולם סבירותו היא חולשתו. הוא ממוצע, מיושב, הגיוני. הוא חסר יכולת נסיקה. משום כך הוא הורס אצלנו את המגע האמיתי עם הטבע, כלומר, הורס את נקודת האמת שבנו. הוא מכניע את היצירתיות שלנו ומכניס אותנו למסלול קבוע ומוכתב מראש. על כן יש למרוד בו.

כל המקשיב לקולות היוצאים ממעגלי נוער הגבעות יזהה הקבלות מובהקות לדברים המצוירים טיים לעיל. החיפוש העצמי, הרצון להתקרב לטבע, הבוז לחברה שממנה פרשו, המרד שמתפרש כאמת והמשחק הצמוד עם המוות. אין זה חדש ולא היינו זקוקים לרצח משפחת דוואבשה כדי לשמוע זאת. כבר בגיליון אוגוסט 2007 של עלון ההתנחלות "נקודה" פורסמה כתבה של שושי גרינפלד על נוער הגבעות. בכתבה טען אורי אלון, מנכ"ל "בית חם" עבור אותם צעירים, שמדובר ב"נוער שמחפש אמת בלי פשרות, ולא את האמת של עור לם המכוננים המתפשר והפוסר".

בתחילת ינואר התפרסמה עדות אנונימית של נער גבעות לשעבר ("מקור ראשון", 1.1.2016). המספר על חוויותיו 15 שנה לאחר: "גדלתי בערוגות של הציונות הדתית, אבל בזתי לה ולדמויות המפתח שלה. הם נראו לי מיושנים, בעלי תמימות 'חנן פורתית', מנותקים מההוויה

"היה בו בוז עמוק לכל, כאילו הרע ביותר אשר היה יכול לקרות קרה; עמד כור בלב עולם נושם, נפש תועה שמעולם אחר נפלה... כל כך נסק מעל, או גם שקע מתחת האנשים האחרים איתם הרגיש נידון לנשום"

שוורות הללו, שראו אור בפואמה הטרגית "לא רה" של ג'ורג' גורדון ביירון ב-1814, מבטאות היטב את הלך רוחו של הגאון הרומנטי המיוסר. עומד לבדו על צוק קפוא הוא בז לכל אשר יראה תחתיו: החברה הבורגנית על הנורמליות הקרתנית שלה, ההמונים אשר נאבקים יום-יום לנתח קצת יותר גדול מהעוגה, העולם המתורבת כולו על משחקיו, כלליו וויזיוני. הוא, הגאון, זר לכל זה. הוא נפל מעולם אחר, ונידון לנשום את אותו האוויר שנשואים הפלביאים.

לורד ביירון לא חשב שראוי לו לנשום אוויר ערים. הוא נועד למעלות שונות לחלוטין. אחרי גלות מרצון מאנגליה, נדודים ברחבי אירופה וכמה שנים של חיים באיטליה החליט להצטרף, בגיל 35, למאבקה של האומיות היוונית הצעירה נגד האימפריה העות'מאנית. לאחר שצייד את הצי היווני על חשבונו, ואף על פי שלא היה לו כל ניסיון צבאי, העמיד את עצמו בראש כוח שהתכונן לכבוש את מבצר נפקטוס שבמצרי קורננתוס. המוות ההירואי בשדה הקרב נמנע ממנו רק בשל סיבוך שפעת שהביא למותו.

ביירון היה יוצא דופן רק מכות כישורו והוגו. סביבו צעירים וצעירות ביקשו לעצמם חיים של תעוזה והרפתקה, של רגש העולה על גדותיו ושל חיפוש עצמי. באופן מעניין, על פי תפיסתם של אותם רומנטיקנים, חיים שכאלה מחויבים לשלב יחדיו מרד ואמת, כאילו אמת שאינה מורדת אינה תקפה, ומרד שאינו מבקש את האמת אינו באמת מרד. ביירון ביטא אפוא תופעה אירופית כללית.

בדיוק 40 שנה לפני שכתב ביירון את "לארה" הוציא גתה לאור את "ייסורי ורתר הצעיר". בן 24 בלבד היה כאשר חיבר גתה את רומן המכתבים שהפך אותו לקול של דורו. ברומן המפורסם ורתר, האמן המיוסר, מספר במכתביו לחברו וילהלם על אהבתו הבלתי אפשרית לשרלוט, המאורסת לאחא. אהבה עצומה ואימה זו מביאה את ורתר בסופו של דבר להתאבד, לא לפני שהוא חולק עם חברו את תובנתו על החיים. ורתר הצעיר מוצא בטבע את המזור לנפשו

27.39x28.05	2/3	עמוד 49	הארץ - מוסף הארץ	22/01/2016	51516610-5
אח - 7000					

נוער הגבעות, ובכלל זה הטרוריסטים שיצאו מקרבו, מגלמים מקרה פרטי של התופעה הכללית ששמה "ניאורחסידות", שבמסגרתה מימוש עצמי בציונות הדתית כבר אינו נתפס כמותנה בחיבור לקולקטיב הלאומי, אלא להפך, מתבסס על בקשה אישית אחר ביטוי עצמי

חיפוש, אלא בקולקטיב הלאומי. הוגים כהרדר (1802-1744) ופיכטה (1814-1762) ראו ביחיד נגד זרת של התרבות והעם שמהם הוא קורץ, וגרסו שרק בהכרתו של הפרט את מהותו כתא באורגניזם הלאומי הוא יוכל לממש את עצמו בצורה מלאה. החיים עבורם היו אחדות לפני שהיו ריבוי, ורימה מתערבלת ולא עמידה מנוכרת. היחיד קשור בכל נימיו אל הכלל, ואינו יכול, אף אם ירצה, להתנתק ולחיות את חייו לבדו. החיים המלאים באים לידי ביטוי בנאמנותו - אם לא ממש התמוגגותו - של היחיד בקולקטיב.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (1865-1935) הושפע מאוד מהחשיבה הרומנטית. גם עבורו חיי ציאות היא אחדות רוחנית אדירה וגם עבורו חיי פשוט של הפרט את עצמיותו שקול לחיפושו את האמת, ושניהם מתגלים בתורת ישראל ובאלוהי ישראל. הראי"ה קוק משלב בכתביו הן את המס' לול האינדיווידואלי (מימוש עצמי על ידי התמוגגות עם האחדות האלוהית) והן את זה הלאומי (מימוש עצמי על ידי התמוגגות עם האומה), אולם זה השני הוא שוכה לדגש בכתבי תלמידיו וממשיכיו, ובעיקר בתורתו של בנו יחידו, הרב צבי יהודה קוק. מחקרים שונים כבר הראו כיצד העמ' דה המקדשת את הלאום הובלטה בכתבי הרב צבי יהודה, על חשבון הכתבים היותר אישיים ומכווני יחיד של הרב קוק.

הציונות הדתית, שאימצה החל משנות ה-70 את תפיסתו של הרב קוק כמטא-נראטיב מר-כוי, ביטאה כיוונים לאומיים אלה בתפיסותיה ה"ממלכתיות" (המייחסות חשיבות עליונה ואף קדושה למוסדות המדינה), באימוץ אתוס של הקרבה עצמית ופעולה למען הכלל ובתפיסתה העצמית כהמשך האותנטי לתנועה הציונית. כל אלה, כמובן, שמו דגש על הקולקטיב על חשבון הפרט.

הנה, החל מהמחצית השנייה של שנות ה-80 הת-עוררה בתוככי הציונות הדתית תופעה של חיפוש רוחני אישי המבקש להביא לידי ביטוי יצירתיות, ייחודיות וקשר אינטימי, פרטי במהותו, עם האלוהות. כמצע טקסטואלי ורעיוני השתמשו מובילי המהלך הזה - באותה תקופה הרבנים שג"ר ומנחם פרומן המ-נוחים, ומעט אחרים גם עמי עולמי המנוח וכן את בני קלמנוף ודוב זינגר - בחומרים חסידיים, ועל כן מכונה התופעה כולה "ניאורחסידות". התופעה הזאת גדלה מאוד מאז, ואף הביסה ניסיונות שונים לדכאה. כיום החיפוש הרוחני האישי בקרב הכיפות הסרוגות הוא חזון נפרץ.

נוער הגבעות, ובכלל זה הטרוריסטים שיצאו מקרבו, מגלמים מקרה פרטי של התופעה הכ-ללית הזאת, שבמסגרתה מימוש עצמי בציונות הדתית כבר אינו נתפס כמותנה בחיבור לקול-קטיב הלאומי, אלא להפך, מתבסס על בקשה אישית אחר ביטוי עצמי. בניגוד לתופעות הניאור-חסידיים בכלל, תושבי הגבעות לא מסתפקים במסע רוחני אישי המקביל לחיים בחברה הכ-ללית, אלא מבקשים למצוא אותנטיות דווקא על ידי פרישה חד-משמעית מהכלל. המרד הקי-צוני שלהם בחברה הכללית - ודווקא הוא - מא-פשר להם להחשיב את עצמם לנאמנים היחידים האמיתיים לתורה ולאליהם.

נוער הגבעות מרקד בצעידה משכם ליריחו, 2010. נערי הגבעות מורדים ברבנים שלימדו אותם, אולם לא בתורותיהם צילום: דניאל בראון / אייפיי

התנועה הציונית בכלל. שורשיו של נוער הגבעות, אפוא, נטועים בורמי הרומנטיקה האירופית והאתוס שהוא מבטא אינו אלא תרגום יהודי של החיפוש הרומנטי אחרי אותנטיות.

עלינו להבחין, עם זאת, כמה שונים נערי הגב-עות מהציונות הדתית הקלאסית, שגם היא חבה רבות לרומנטיקה. התנועה הרומנטית מעולם לא היתה תופעה מסודרת וברורה, וכללה למן עלייתה בסוף המאה ה-18 ערב רב של אמנים, הוגים רעיונות ויצירות. עם זאת, באופן פשטני אפשר לר-מר שכתגובה לנאורות שביכרה את התבונה ורא-תה בה את היסוד הנצחי, האוניברסלי והחשוב ביותר באדם, בבקשה הרומנטיקה להעלות את הר-גש, היצירתיות והייחודיות למעלה העליונה, ורא-תה באלה מהיות שאותן יש לחקור במסגרת מסעו של הפרט - או העם - למימוש עצמי.

לצד יוצרים ככירון וגתה, שביטאו בחייהם וביצירותיהם חיפוש עצמי אישי ורגשני, היו אחר-ים שראו לא בפרט את יחידת היסוד של אותו

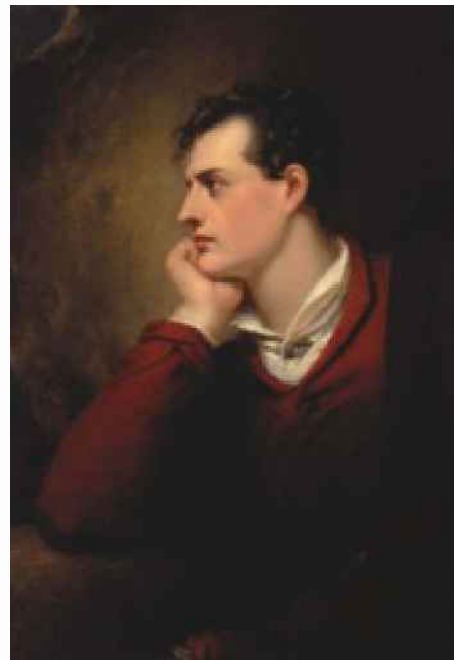
המחיר, והחכמה האלה מוכנים לשלם את המחיר. אבל השאלה היא איפה זה שם אותנו בתור חברה. אנחנו לא 'עשבים שוטים' - אנחנו עצי פרי. אתם גידלתם אותנו. פתאום אתם מתנערים מאיתנו? פתאום אנח-נו לא משלכם... מהי ציונות? לקחו לנו את הביטחון בהגדרה של 'ציוני'. אני מבין את החכמה האלה שמ-תנערים מהמושג, כי זה הפך להיות 'ליד' ו'כאילו'. אני יודע מה זה ציונות של פעם, של ייבוש ביצות ושל בית הדסה בחברון. אבל אם ציוני זה להתנצל על עצם הקיום שלך - אז יש שאלה אם אני ציוני. היום אנח-נו יורקים בפרצוף של הציונות. ציונים אמיתיים לא היו הופכים את הלאום לכוכבית בתעודת הזהות."

הפרישות היא הנאמנות

כדאי שוב לשים לב ליסודות החוזרים בכל הציוטים הללו: בוז לחברה הקיימת, דחיית פשרה ופירושה כיוף, חיפוש אמת על ידי פרישה מהכ-לל, ראיית הקרבה לטבע כאידיאל ותפיסה עצמית כממשיכים האותנטיים של הציונות הדתית

19.76x28	3/3	50 עמוד	הארץ - מוסף הארץ	22/01/2016	51516630-7
אח - 7000					

כל חברה המחויבת לאידיאלים משותפים, כל חברה אידיאולוגית, מזמינה שוליים קיצוניים, לעתים אלימים, והמגזר הציוני-דתי לא מיוחד בכך. מה שיש לבחון בנוגע לנוער הגבעות אינו קיצוניותו, אלא הערכים שעליהם הוא בונה את פרשנותו לאותנטיות יהודית

ימיין לשמאל: לורד ביירון, הרב פרומן והרב קוק. גלגולי הרומנטיקה והחיפוש התמידי אחר האותנטיות צילום: National Portrait Gallery, איליה מלניקוב

באן, שנחשבת בעיניהם חלשת אופי, פשרנית, לא אותנטית ולא אמיתית. הם מורדים ברבנים הציוניים-דתיים מאותן סיבות. אולם אין הם מורדים בחינוך שקיבלו, אלא אדרבה, מקצינים ערכים שמרניים בסביבתם: התיישבות בשטחי יהודה ושומרון, הקפדה הלכתית והתייחסות מבטלת לפלסטינים. כפי שכתב עוד נציג של נוער הגבעות, צבי סוכות, בדף פייסבוק שלו ב-21.12.2015: "מי ששרף את הבית בדומא לא עשה את זה כי הוא חור" שב שהוא מבין בביטחון יותר משר הביטחון, אלא כי הוא חושב שהתורה מבינה יותר משר הביטחון. ובתורה יש נקמה. הוא רואה את עצמו כמייצג התורה עלי אדמות. ולזה אתם חניכתם אותו. כשהתנגדתם לשלום עם ערבים, וכשכניתם בלי אישור ריש, והפכתם לאלופי הקומבינות בהלבנת כספים, אמרתם ייהרג ובל יעבור על שירת נשים בצהל, ודיברתם על המדינה ובג"ץ במונחים של פושעים. והכל עשיתם בשם התורה!!"

נערי הגבעות מורדים ברבנים שלימדו אותם, אולם לא בתורותיהם. אותן הם לא זונחים אלא משתמשים בהן כקפיץ שככל שילחצו אותו כך יתגבר כוחו. דווקא ההקצנה של תורות אלה, דווקא תפיסתן הפונדמנטליסטית, הן המייצרות בעיניהם קיום יהודי אותנטי.

כל חברה המחויבת לאידיאלים משותפים, כל חברה אידיאולוגית, מזמינה שוליים קיצוניים, לעתים אלימים, והמגזר הציוני-דתי אינו מיוחד בכך. מה שיש לבחון בנוגע לנוער הגבעות אינו קיצוניותו, אלא הערכים שעליהם הוא בונה את פרשנותו לאותנטיות יהודית. התבנית שלתוכה ערכים אלה ניצוקים היא רומנטית, אולם החומר שממנו הם עשויים מצוי במסורת היהודית, ועולה הרושם שלעתים לא רק שהוא אינו מנוטרל, אלא שהוא מועלה על נס. במצב כזה מפריד רק צעד אחד בין תפיסתו באופן מבוקר, שמודע לפער שבין האידיאל למציאות, לבין פרשנותו הקנאית, וממנה לאלמות. ■

אותם צעירים מורדים בחברה שסביבם. הם בונים להוריהם, מתכחשים לסמכות רבנית וכמובן עוברים על חוקי המדינה. בחיפושם אחר אותנטיות הם מחויבים להפנות עורף לחברה שממנה באו. אולם יש לשים לב היטב כמה בדיוק מורדים אותם צעירים ובמה אינם מורדים. המרד שלהם לא בא לביטוי בהתנדבות לע"מ, מותת שוכרים שתיקה או בהתפקדות לשלום עכשיו. הם גם לא פורקים עול מצוות, לא קונים אופנוע ולא מתבסמים בחגיגות של שחרור מיני. כיוון שהכלל תמיד מגדיר עבורנו גם מה שאותנטי, אם אנחנו רוצים להיחשב אותנטיים בחברה שלנו אין לנו אפשרות למרוד בכל מוסכמותיה. כאמור, חלק מרכזי מהמרד שלנו לא יהיה שבירת הכללים, אלא הקצנתם.

נחזור ללורד ביירון. הוא מורד בסביבתו בכך שהוא עוזב את אנגליה מולדתו ללא כוונה לשוב. הוא בו לחברה הבורגנית ולמוסכמותיה. אולם הרפתקתו הגדולה ביותר, זו שבה מצא את מותו, מושתתת על דבקותו הקיצונית בערכים שהיו מקובלים מאוד בתקופתו: הוא נאבק למען לאומיות וחירות. אצל ורתר הצעיר של גתה נמצא דפוס דומה. הוא פורש מהחבריה ומנסה לחיות חיים פשוטים הקרובים לטבע. הוא מזולזל ב"חוקים" וב"רווחה הכללית". אולם סופו מגיע כתוצאה של היותו נאמן - נאמן עד מוות - לקריאה המחייבת של האהבה, אידיאל מוכר ומקובל.

המרד של נערי הגבעות הוא בחברה שממנה

המרד הוא ההקצנה

אין כאן מקריית: כך עובד האתוס של האותנטיות, שמהווה אידיאל מודרני ומאפיין מרכזי של הרומנטיקה. כפי שמסביר ההוגה הקנדי צ'רלס טיילור בספרו "מועקת המודרניות", כדי שפעולה תיחשב לאותנטית היא חייבת מנייה וביה להיות חריגה. אם אני כעורך דין אגיע למשרד לבוש בחליפה ועניבה ואכריז שהתלבשתי כך משום שהרגשתי שזה הדבר האותנטי עבורי אוכה להרמות גבה משועשעות, שהרי מה אותנטי בחליפה ועניבה? מצד שני, אם אגיע יחף, בג'ינס קרוע או בכובע צילינדר, עמיתי יקבלו זאת כביטוי אותנטי לאישיותי המקורית והייחודית.

אותנטיות, קובע טיילור, דורשת יצירתיות, מקוריות ומרד בכללים השגורים. כך מייצרים אותה. אולם אם אכן כך היא נוצרת מובן לנו שהאותנטיות קשורה בקשר אמיץ עם אותם כללים שגורים. רק מעשה שבחברה שלנו נחשב מקורי או יצירתי יכול להיחשב אותנטי, וכל מרד בקונסנווס תלוי בקונסנווס להגדרתו העצמית. החיפוש אחר אותנטיות, גם אם יתחזה למסע אישי אל מקוריות מקסימלית, הוא במהותו דיאלוג מתמשך עם החברה שממנה יצא. למעשה אבקש לקבוע שהפקת "אותנטיות" תמיד תהיה כרוכה לא רק במרד בנורמות ובערכים מסוימים של החברה, אלא גם בהקצנת נורמות וערכים אחרים של אותה חברה עצמה. כך יש לראות גם את נערי הגבעות. ללא ספק,